

Litteratur

ARVID FREDBORG:

Två Skararektorer

Det torde vara unikt att en tidigare rektor för ett svenskt läroverk tillsammans med sin hustru, nu rektor, skriver memoarer. Redan därför nalkas man Gustaf Holmstedts och Eva Åsbrinks bok "4 ögon för att leva" (Askild och Kärnekull) med en viss förväntan. När man lägger boken åt sidan är man icke på det klara med, om den uppfyllts, men kanske man fått annat av intresse.

Den manlige kontrahenten, som är den äldre (född 1889) börjar. Det blir historien om en fattig pojkes väg för att bli "studerad karl". Vägen var lång och är skildrad på ett ganska snustorrt sätt. Intresset stiger, när rektor Holmstedt kommer fram till sina erfarenheter under ett långt liv som pedagog. Han är övertygad socialist. Men det gör honom icke till en slavisk anhängare av den extrema jämlikheten. Han djärvs anse, att ingen skall tvingas godta "du" om man icke vill. Han anser till och med, att "ivern att få använda titlar medan man icke vill och inte behöver underkasta sig mödan som är förknippad med det tidigare ämbetet" är förkastlig. Han tror icke, att man når någon ökad jämlikhet genom att sänka kompetenskrav.

Hans skildring av sin konfrontation med den särpräglade och starkt konservativa skola, som han mötte i Skara, är ett subjektivt dokument. Det kan man icke förmena honom. Rektor Holmstedt är icke precis någon hjärtevinnande person, och om han var den lämplige att föra skolan in i "den nya tiden" kan ifrågasättas. Men självfallet har han rätt att göra en partinlaga och har gjort det.

Sedan så skett kommer han tillbaka till sina pedagogiska erfarenheter och där har man anledning att lyssna speciellt uppmärksamt. "Risken är", säger han, "att vår tid förväxlar kvalitet och kvantitet..." Han har funderat djupt på detta. "I vår tid, som tyvärr i många stycken måste betecknas somaperspektivistisk, är man alltför ofta benägen att nedvärdera fördjupning och breddning av studierna. Forskningens sysslande med

problem, som inte ger snabb och påtaglig ekonomisk utdelning, utdömes i regel." Det som skrämmer honom mest i det nutida akademiska utbildningsväsendet "är inställningen till problemet objektivitet-subjektivitet och den starka kunskapsnivelleringen. Subjektiviteten har adlats till princip. Då blir forskningen icke längre självständig." "Men jag är fullständigt övertygad om att vi i vårt lilla land måste bygga på den kvaliteten obrottsligt fri och objektivitetssträvande forskning ger." I fråga om kunskapsnivelleringen hänvisar han till det oroande faktum, att dagens universitetsstudenter inte kan begagna studieböcker på främmande språk utan måste få huvudparten i svensk översättning.

Låt oss lämna den manliga kontrahenten och gå till den nuvarande kvinnliga innehavaren av rektorsämbetet vid Skara läroverk, Eva Åsbrink.

Hon har blivit mest känd som socialdemokratisk politiker, som icke alltid följt partilinjen. Man minns hennes ställningstagande till frågan om kvinnlig tronföljd, som torde ha kostat henne riksdagsmandatet. Eva Åsbrink är en självständigt tänkande person, det är det första man lägger märke till. Därefter frapperar hennes nästan fanatiska nitälskan för könslikställighet, som kommer henne att ana utslag av manlig högfärd och ovilja att godta likställighet, även när orsaksammanhanget kan ha varit ett helt annat.

Hon är i och för sig ett barn av en annan tid, ett kvartssekel yngre än sin man. Född i Helsingfors tog hon tidigt intryck av sin finlandssvenska moders land och har givit en betagande skildring av detta, "ett land med hetare puls och starkare glöd" än Sverige. För Eva Åsbrink är modern den centrala personligheten. Till fadern, en obefordrad präst med studieskulder, tycks hon ha haft ett betydligt svalare förhållande. Hennes barndom och uppväxt på den halvbedniska uppländska landsbygden skildras utförligt.

Sedan följer tiden i Uppsala, som kanske setts litet för mycket i perspektivet av vad som hänt rektor Åsbrink senare i livet. År 1941 kommer hon som adjunkt till Skara och blir bergtagen av Västergötland. Hennes konfrontation med skolans problem är skildrad med varsam hand. För den som icke vetat det förut, visar sig Eva Åsbrink ha en stark känsla för kulturarvets betydelse. Hon reagerar mot de socialdemokrater, som icke inser det. Efter tre år som lektor i Lidköping blev Eva Åsbrink rektor i Skara. Det var något av en triumf för en person, som i så hög grad kämpat för kvinnans likställighet som hon. Eva Åsbrink hade nått sitt mål.

Men även för en chef finns det problem. Ett är att bevara huvudet kallt, att i möjligaste mån vara objektiv. Det misslyckades Eva Åsbrink med. Det visar speciellt hennes behandling av kollegerna vid läroverket. En av dem var den bekante författaren Hugo Swensson. Om honom skriver hon: "Hugo Swensson förefaller att ha drivit gunstlings-systemet med virtuositet, ägnade sig åt enstaka adepter, odlade deras litterära smak medan 99 får irra i ödemarken. De svarta, för att icke säga svartaste fåren, det var, av alla utsagor att döma, realarna. Att arbeta med dem ansåg han att vara att kasta pärlor för svin — — — och det nämndes han icke!" Det

är svårt att på så få rader få in en så missvisande bild av en person som detta. Hugo Swensson hade sina fel, han var häftig och temperamentsfull, han kunde i stridens hetta bli orättvis. Men när han insåg det bad han om ursäkt på ett sätt, som helt försonade den träffade. Den som haft förmånen att ha honom som lärare vet det. För den som måste hålla sig till andrahandsuppgifter är det kanske svårt att förstå hur denna lysande person fungerade, vilken roll han spelade för alla elever.

Större förståelse har man kanske för att författarinnan är subjektiv i sina mellanhanden med teologerna i Lund. Eva Åsbrink är en ytterst ambitiös person, äregirig skulle man ha sagt förr i tiden. Vägen till doktorsgraden var stenbeströdd. Man är fullt beredd att tro, att en del av de svårigheter hon mötte förorsakades av manlig ovilja mot kvinnan, som rubbade vissa cirklar. Men det tycks icke ha fallit henne in att en del av motståndet berodde på att en del bedömare helt enkelt ansåg, att hennes avhandling icke höll måttet. Skildringen av hennes upplevelser före och under disputationen visar en stark egocentritet, på samma gång som den dokumenterar Eva Åsbrinks självständighet, en egenskap som hon senare visat också i andra sammanhang.